DOMSTOLENS DOM

26. september 2000 *

I sag C-262/97,

angående en anmodning, som Arbeidshof, Antwerpen (Belgien), i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Rijksdienst voor Pensioenen

mod

Robert Engelbrecht,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48 (efter ændring nu artikel 39 EF) samt af artikel 12, stk. 2, og artikel 46a, stk. 3, litra c), i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6), og som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1248/92 af 30. april 1992 (EFT L 136, s. 7),

* Processprog: nederlandsk.

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene D.A.O. Edward (refererende dommer), L. Sevón og R. Schintgen samt dommerne P.J.G. Kapteyn, C. Gulmann, J.-P. Puissochet, P. Jann og H. Ragnemalm,

generaladvokat: P. Léger
justitssekretær: ekspeditionssekretær D. Louterman-Hubeau,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Rijksdienst voor Pensioenen ved administrateur-generaal G. Perl

— Robert Engelbrecht ved advokat H. van Hoogenbemt og advokat B. Vanschoebeke, Bruxelles

— den belgiske regering ved kommitteret J. Devadder, Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved P.J. Kuijper og B.J. Drijber, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 12. januar 1999 er afgivet mundtlige indlæg af Rijksdienst voor Pensioenen ved konsulent J.C.A. De Clerck, Office national des pensions, af Robert Engelbrecht ved H. van Hoogenbemt og B. Vanschoebeke, af den belgiske regering ved J. Devadder, af den nederlandske regering ved direktør M.A. Fierstra, Direktoratet for EU-ret, Udenrigsministeriet, som befuldmægtiget, af Det Forenede Kongeriges regering ved M. Ewing, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af barrister M. Hoskins, og af Kommissionen ved P.J. Kuijper,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 4. maj 1999,

afsagt følgende

Dom

1 Ved dom af 11. juli 1997, indgået til Domstolen den 21. juli 1997, har Arbeidshof, Antwerpen, i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt tre præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 48 (efter ændring nu artikel 39 EF) samt af artikel 12, stk. 2, og artikel 46a, stk. 3, litra c), i Rådets forordning (EØF) nr. 1408/71 af 14. juni 1971 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, som ændret og ajourført ved Rådets forordning (EØF) nr. 2001/83 af 2. juni 1983 (EFT L 230, s. 6), og som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 1248/92 af 30. april 1992 (EFT L 136, s. 7, herefter »forordning nr. 1408/71 som ændret«).

2 Spørgsmålene er blevet rejst i en sag mellem Robert Engelbrecht og Rijksdienst voor Pensioenen, som er et belgisk socialsikringsorgan, vedrørende opgørelsen af Engelbrecht's alderspension.

3 I artikel 3, stk. 1, i den belgiske lov af 20. juli 1990 bestemmes det, at alderspensionsrettigheder optjenes pr. kalenderår som en brøkdel af den berettigedes faktiske bruttoløn og udgør:

»a) 75% [familiepension] for arbejdstagere, hvis ægtefælle:

— ikke længere har erhvervsmæssig beskæftigelse, med undtagelse af beskæftigelse i henhold til særlig tilladelse

— ikke modtager godtgørelser eller andre ydelser som omhandlet i artikel 25 i den kongelige anordning nr. 50

— ikke modtager alders-, efterladtepension eller tilsvarende ydelser tilkendt i medfør af nærværende lov, i medfør af kongelig anordning nr. 50, i medfør af en belgisk ordning for arbejdere, funktionærer, minearbejdere, sømænd eller selvstændige, i medfør af en belgisk ordning, som finder anvendelse på personer ansat i det offentlige eller i Société nationale des chemins de fer belges [i medfør af en hvilken som helst anden belgisk ordning], i medfør af en ordning i et andet land eller i medfør af en ordning, som finder anvendelse på personalet i en international organisation

b) 60% [pension for enlige] for andre arbejdstagere.«

4 Stk. 8 i bestemmelsen fastsætter:

»Som undtagelse til stk. 1, første afsnit, litra a), er der intet til hinder for, at en ægtefælle til en modtager af en eller flere alderspensioner, efterladtepensioner eller en ydelse af tilsvarende art, som er tilkendt i medfør af en eller flere belgiske ordninger — bortset fra dem, der gælder for arbejdere, funktionærer, minearbejdere, sømænd og lønmodtagere — i medfør af en ordning i et andet land eller i medfør af en ordning, som finder anvendelse på personalet i en international organisation, kan tilkendes en pension beregnet i henhold til stk. 1, første afsnit, litra a), i nærværende artikel, for så vidt summen af de pensioner og tilsvarende ydelser, som den første ægtefælle modtager, er mindre end forskellen mellem den anden ægtefælles pension beregnet i henhold til stk. 1, første afsnit, litra a), og stk. 1, første afsnit, litra b), i nærværende artikel.

Ved anvendelsen af denne undtagelse vil summen af den første ægtefælles pensioner og tilsvarende ydelser dog blive fratrukket i den anden ægtefælles alderspension.«

5 I Nederlandene er det i henhold til Algemene Ouderdomswet (lov om almindelig alderspension, herefter »AOW«) fastsat, at enhver mand eller kvinde mellem 15 og 65 år, som bor i landet, er lovpligtigt forsikret, uanset om de udøver en erhvervsmæssig beskæftigelse eller ej, og uanset deres nationalitet.

6 En ugift mand eller kvinde, som er fyldt 65 år, modtager en pension svarende til 70% af nettominimumslønnen i forhold til de af ham/hende tilbagelagte forsikringsperioder. En gift mand eller kvinde opnår, når han/hun fylder 65 år, en personlig ret til alderspension svarende til 50% af nettominimumslønnen i forhold til de af ham/hende tilbagelagte forsikringsperioder. En gift person, som er fyldt 65 år, og hvis ægtefælle endnu ikke har nået denne alder, modtager desuden et pensionstillæg, som maksimalt kan være 50% af nettominimums-

lønnen i forhold til de af den yngre ægtefælle tilbagelagte forsikringsperioder. Tillægget reduceres desuden med 2% for hvert år, den yngste ægtefælle ikke har haft bopæl i landet og derfor ikke er forsikret. Indtil den 1. april 1988 tilkendtes denne forhøjelse uden hensyn til den yngste ægtefælles indkomst.

7 Når den yngste ægtefælle fylder 65 år, bortfalder tillægget. Hver af ægtefællerne erhverver en personlig ret til en særskilt alderspension.

8 Engelbrecht har udøvet lønnet beskæftigelse i Nederlandene og Belgien. I Nederlandene var han lovpligtigt forsikret i perioden 5. marts 1946 til 13. december 1950 og 11. juni 1958 til 8. november 1958 og frivilligt forsikret i perioden 1. januar 1957 til 11. juni 1958 og 9. november 1958 til 8. maj 1993. I Belgien henhørte han som lønmodtager under den belgiske socialsikringsordning fra 1958 til 1993.

9 Engelbrecht har således betalt bidrag til både belgiske og nederlandske ordninger fra 1958 til 1993.

10 Fra hans 65-års fødselsdag, det vil sige den 8. maj 1993, modtog han både nederlandske og belgiske alderdomsydelser.

11 I Nederlandene tilkendte Sociale Verzekeringsbank (nederlandsk socialsikringsinstitution, herefter »SVB«) ved afgørelse af 21. april 1993 Engelbrecht en alderspension, hvis størrelse brutto svarer til fuld pension for en gift person, der varigt lever sammen med en partner, som ikke er fyldt 65 år. Han tilkendtes ligeledes et månedligt tillæg.

12 I Belgien tilkendte Office national des pensions (herefter »ONP«) ved afgørelse af 13. juli 1993 Engelbrecht en alderspension, beregnet på baggrund af en beskæftigelsesperiode på 35 år i Belgien. Han blev tilkendt denne pension som familiepension, eftersom hans hustru ikke udøvede nogen erhvervsmæssig beskæftigelse og ikke modtog nogen af de i artikel 3, stk. 1, første afsnit, litra a), i lov af 20. juli 1990 opregnede ydelser.

13 Fra sin 65-års fødselsdag, det vil sige den 16. august 1994, modtog fru Engelbrecht en nederlandsk alderspension. Denne pension blev beregnet på grundlag af både frivillige og lovpligtige forsikringsperioder. Samtidig fratog SVB Engelbrecht det pensionstillæg, som han havde modtaget indtil da.

14 Ved afgørelse af 20. oktober 1994, som blev meddelt Engelbrecht den 4. november 1994, underrettede ONP Engelbrecht om, at eftersom hans hustru modtog en alderspension eller tilsvarende ydelse i Nederlandene, som omhandlet i artikel 3, stk. 1, første afsnit, litra a), i lov af 20. juli 1990, ville den familiepension, som han var blevet tilkendt, blive ændret til en pension for enlige.

15 Ved stævning indgivet den 15. november 1994 til Arbeidsrechtbank, Turnhout, anlagde Engelbrecht sag til prøvelse af denne afgørelse. Han gjorde gældende, at det er i strid med artikel 46a, stk. 3, litra c), i forordning nr. 1408/71 som ændret, når de belgiske myndigheder ved afgørelsen af, om hans belgiske alderspension skal tildeles som familiepension eller pension for enlige, tager hensyn til den alderdomsydelse, som hans hustru i henhold til en frivillig forsikring er tilkendt med hjemmel i AOW.

16 Ved dom af 10. januar 1996 gav Arbeidsrechtbank Engelbrecht medhold og tilkendte ham retten til en belgisk alderspension som familiepension. Arbeidsrechtbank var på den ene side af den opfattelse, at det følger af Domstolens dom af 11. august 1996, Schmidt (sag C-98/94, Sml. I, s. 2559), at ydelser, der

beregnes eller udredes på grundlag af to forskellige personers beskæftigelsesperioder, ikke kan anses for at være ydelser af samme art ved anvendelse af artikel 46a, stk. 3, litra c), i forordning nr. 1408/71 som ændret. På den anden side anså retten den restriktive anvendelse af den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning for at være i strid med fællesskabsretten og særligt EF-traktaten og princippet om arbejdskraftens frie bevægelighed.

17 ONP ankede denne dom til den forelæggende ret, som først afviste Engelbrecht's argument om, at hele hans hustrus pension hidrører fra en frivillig forsikring. Den forelæggende ret fandt, at denne pension alene for størstedelens vedkommende — nemlig 88% af det tildelte beløb — blev udredt på baggrund af »en frivillig eller en frivillig fortsat forsikring«, således som udtrykket er anvendt i artikel 46a, stk. 3, litra c), i forordning nr. 1408/71 som ændret.

18 Dernæst — og i modsætning til Arbeidrechtsbank's opfattelse — bemærkede Arbeidshof, at denne bestemmelse kunne finde anvendelse i tilfælde, hvor alderspension udredes til to forskellige personer. Arbeidshof fastslog herefter, at den ovennævnte del af fru Engelbrecht's pension ikke kunne tages i betragtning ved fastlæggelsen af hendes mands belgiske pension.

19 Med hensyn til den del af fru Engelbrecht's pension, som udredes på baggrund af lovpligtige forsikringsperioder — det vil sige 12% af det tildelte beløb — og som kan medføre, at artikel 3, stk. 1 og 8, i lov af 20. juli 1990 finder anvendelse, er den forelæggende ret i tvivl om fortolkningen af Domstolens dom af 5. oktober 1994, Van Munster (sag C-165/91, Sml. I, s. 4661), af EF-traktatens artikel 5 og 50 (nu artikel 10 EF og 41 EF) og af EF-traktatens artikel 48, 49 og 51 (efter ændring nu artikel 39 EF, 40 EF og 42 EF).

20 Arbeidshof, Antwerpen, har fundet, at afgørelsen af tvisten i hovedsagen må afhænge af Van Munster-dommens nøjagtige rækkevidde, og har forelagt Domstolen følgende spørgsmål:

»1) Domstolen anmodes om en præjudiciel afgørelse vedrørende følgende fortolkningsspørgsmål i henhold til de nævnte bestemmelser og alle andre bestemmelser, som Domstolen måtte finde relevante her:

Er det foreneligt med fællesskabsretten, navnlig artikel 5, 48 og 51 i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab af 25. marts 1957, og nærmere bestemt princippet om arbejdskraftens frie bevægelighed og de kompetente myndigheders loyale samarbejde, at en national domstol — der fastslår, at den vandrende arbejdstagers pension skal nedsættes i henhold til en relevant national retsforskrift (som f.eks. artikel 3, stk. 1 og 8, i den belgiske lov af 20.7.1990, hvorefter en vandrende arbejdstagers ægtefælles pension skal fratrækkes arbejdstagerens familiepension, fordi ægtefællens pension er en til pension svarende ydelse), og fastslår, at der ikke er mulighed for nogen fortolkning af denne nationale bestemmelse, som kan ophæve de uventede ufordelagtige følger af den manglende koordinering mellem de sociale sikringsordninger af hensyn til arbejdskraftens frie bevægelighed, henholdsvis fastslår, at anvendelsen af denne bestemmelse som sket hindrer arbejdskraftens frie bevægelighed — er afskåret fra at undlade at anvende denne belgiske lovgivning?

2) Domstolen anmodes om en fortolkning med hensyn til rækkevidden af Domstolens dom af 5. oktober 1994 i sag C-165/91, Van Munster mod Rijksdienst voor Pensioenen (Sml. I, s. 4661), i lyset af de nævnte bestemmelser i EF-retten:

a) Skal de præmisser i denne dom, der vedrører spørgsmål 2 (præmis 21-31), forstås ud fra ordene: 'uventede ufordelagtige følger af den manglende koordinering mellem de sociale sikringsordninger'?

b) Skal punkt 2 i denne doms konklusion i lyset af præmis 32, 33 og 34 fortolkes således, at når en relevant national retsforskrift ikke kan fortolkes på en sådan måde, at de ufordelagtige følger af dens anvendelse i et bestemt tilfælde for arbejdskraftens frie bevægelighed ophæves, skal den nationale domstol anvende denne retsforskrift i fuldt omfang, eller således, at den nationale domstol skal undlade at anvende denne nationale retsforskrift?

3) Er det i lyset af punkt 2 i konklusionen i dommen af 5. oktober 1994 og Domstolens praksis foreneligt med fællesskabsretten, navnlig traktatens artikel 5, 48 og 51, at det ikke tilkommer den nationale domstol at undlade at anvende udtrykkelige og præceptive nationale retsforskrifter for at ophæve de ufordelagtige følger:

— af anvendelsen deraf på vandrende arbejdstagere, som har gjort brug af arbejdstageres ret til fri bevægelighed

— af den manglende koordinering mellem forskellige medlemsstaters sociale sikringsordninger?«

21 Indledningsvis bemærkes, at den nationale domstol i forelæggelsesdommen tydeligt har gjort opmærksom på, at den ikke har fundet det nødvendigt at stille

et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen af artikel 46a i forordning nr. 1408/71 som ændret for så vidt angår pensioner, som udredes på grundlag af en frivillig eller en frivillig fortsat forsikring.

22 De af den nationale domstol stillede spørgsmål vedrører derfor kun det problem, om der skal tages hensyn til en ydelse som den alderdomsydelse, fru Engelbrecht modtager fra AOW på grundlag af den lovpligtige forsikring.

23 De forelagte spørgsmål skal behandles under ét.

24 Van Munster-sagen vedrørte artikel 10, stk. 1, i den belgiske kongelige anordning nr. 50 af 24. oktober 1967. I henhold til denne bestemmelse tildeles en arbejdstager familiepension, når arbejdstagerens ægtefælle ikke længere har erhvervsmæssig beskæftigelse og ikke modtager pension eller en ydelse af tilsvarende art. Derimod har arbejdstageren kun ret til pension for enlige, såfremt arbejdstagerens ægtefælle modtager pension eller en ydelse af tilsvarende art.

25 Van Munster havde udøvet en lønnet beskæftigelse i Nederlandene og Belgien. Hans hustru havde selv aldrig udøvet en lønnet beskæftigelse. Efter en ændring af den nederlandske lovgivning blev det besluttet ved pensionsalderens indtræden at tildele hver ægtefælle en pension af samme størrelse, såfremt vedkommende havde haft bopæl i Nederlandene. En sådan pension var imidlertid ikke betinget af, at vedkommende havde udøvet en erhvervsmæssig beskæftigelse i Nederlandene.

26 Da fru Van Munster blev 65 år, tildelte den nederlandske socialsikringsinstitution hende således en særskilt alderspension. Samtidig fratog den nederlandske institution Van Munster det pensionstillæg, han havde modtaget indtil da.

27 Familiens samlede indtægter blev således ikke forhøjet på grund af, at fru Van Munster fik tilkendt pension. Imidlertid blev størrelsen af den tildelte pension under den belgiske ordning nedsat til en pension for enlige.

28 Den nationale rets første spørgsmål drejede sig om, hvorvidt den belgiske lovgivning var i overensstemmelse med fællesskabsretten. Domstolen fastslog, at den pågældende lovgivning ikke i sig selv kunne anses for at være en hindring for arbejdskraftens frie bevægelighed, idet den fandt anvendelse uden forskel på landets egne statsborgere og statsborgere fra andre medlemsstater (Van Munster-dommen, præmis 19).

29 Det andet spørgsmål vedrørte den konkrete anvendelse af denne lovgivning på hr. og fru Van Munster's situation. Domstolen fastslog, at en national domstol, der med henblik på anvendelsen af en bestemmelse i sin nationale ret fastslår karakteren af en social sikringsydelse, der er tildelt ifølge en anden medlemsstats lovgivning, skal fortolke den nationale lovgivning i lyset af formålene med traktatens artikel 48-51 og i videst muligt omfang undgå et fortolkningsresultat, der vil kunne afholde den vandrende arbejdstager fra faktisk at udøve sin ret til fri bevægelighed.

30 I nærværende sag er flere af de væsentligste faktiske forhold praktisk talt de samme som i Van Munster-sagen, idet det pensionsbeløb, som Engelbrecht

tidligere modtog i henhold til den nederlandske ordning, fremover er fordelt ligeligt mellem ægtefællerne, uden at familiens samlede indtægter er blevet forhøjet som følge af denne nye fordeling. Dog er den ydelse, som hr. Engelbrecht modtager i medfør af den belgiske ordning, blevet nedsat.

31 Det står endvidere fast, at de problemer, som Engelbrecht er stødt på, er en følge af de grundlæggende forskelle, som findes mellem de to i hovedsagen omhandlede ordninger. Den belgiske ordning fastsætter en højere pension for de arbejdstagere, hvis ægtefælle ikke modtager alderspension eller en ydelse af tilsvarende art, hvorimod den nederlandske ordning under de samme omstændigheder ved pensionsalderens indtræden tildeler hver af ægtefællerne en pension af samme størrelse, som der ikke kan gives afkald på, uden at dette indebærer en forhøjelse af parrets samlede indtægter.

32 Den foreliggende sag adskiller sig fra Van Munster-sagen derved, at den ikke vedrører den samme bestemmelse i den nationale lovgivning. I modsætning til bestemmelserne i artikel 10 i den kongelige anordning nr. 50, som var omhandlet i Van Munster-sagen, bestemmes det i artikel 3, stk. 8, i loven af 20. juli 1990, at der, som undtagelse til lovens artikel 3, stk. 1, intet er til hinder for, at ægtefællen til den, der modtager en pension i henhold til visse belgiske og udenlandske ordninger, kan tilkendes en pension beregnet som familiepension, for så vidt størrelsen af den pension, som den anden ægtefælle modtager, ikke overstiger forskellen mellem den pågældende alderspension, beregnet som familiepension, og den samme alderspension, beregnet som pension for enlige. Dog nedsættes familiepensionens beløb med størrelsen af det pensionsbeløb, som modtages af den anden ægtefælle.

33 Det fremgår af sagsakterne i hovedsagen, at artikel 3, stk. 8, i loven af 20. juli 1990 finder anvendelse på den del af fru Engelbrecht's pension, som er beregnet på baggrund af lovpligtige forsikringsperioder, hvilket vil sige 12% af det tildelte beløb. Anvendelsen af denne bestemmelse om nedsættelse bevirker, at hr.

Engelbrecht's pension, beregnet som familiepension, nedsættes med det pensionsbeløb, som hans hustru modtager i henhold til den nederlandske lovgivning.

34 Følgelig er det spørgsmål, der skal afgøres i den foreliggende sag, i modsætning til Van Munster-sagen, om de kompetente myndigheder, når de anvender en lovbestemmelse, der

— fastsætter størrelsen af en gift arbejdstagers alderspension

— bestemmer, at størrelsen af denne pension nedsættes som følge af en pension, som hans ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat, men

— fastsætter en undtagelse til forbuddet mod samtidig udbetaling af ydelser i tilfælde, hvor pensionen, som modtages andetsteds fra, er mindre end et vist beløb,

kan nedsætte størrelsen af den alderspension, som en vandrende arbejdstager modtager, som følge af en pension, som arbejdstagerens ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat, når tildelingen af denne sidste pension ikke medfører en forhøjelse af familiens samlede indtægter, uden herved at tilsidesætte kravene i henhold til fællesskabsretten.

35 I henhold til fast retspraksis begrænser fællesskabsretten ikke medlemsstaternes kompetence til selv at udforme deres socialsikringsordninger (dom af 7.2.1984, sag 238/82, Duphar m.fl., Sml. s. 523, præmis 16, og af 17.6.1997, sag C-70/95, Sodemare m.fl., Sml. I, s. 3395, præmis 27).

36 Når der ikke er foretaget en fællesskabsharmonisering på området, tilkommer det følgelig hver medlemsstat i lovgivningen at fastsætte dels vilkårene for retten eller forpligtelsen til at blive tilsluttet en social sikringsordning (dom af 24.4.1980, sag 110/79, Coonan, Sml. s. 1445, præmis 12, og af 4.10.1991, sag C-349/87, Paraschi, Sml. I, s. 4501, præmis 15), dels betingelserne for tilkendelse af ydelser (dom af 30.1.1997, forenede sager C-4/95 og C-5/95, Stöber og Piosa Pereira, Sml. I, s. 511, præmis 36).

37 Selv om traktatens artikel 51 lader de sociale sikringsordninger i medlemsstaterne bestå med de forskelle, de har, og følgelig med forskelle i rettighederne for arbejdstagerne dér, er det dog utvivlsomt, at målet for traktatens artikel 48-51 ikke vil blive nået, hvis vandrende arbejdstagere, som har gjort brug af deres ret til fri bevægelighed, skulle miste de sociale fordele, som sikres dem ved en medlemsstats lovgivning (Van Munster-dommen, præmis 27).

38 Det fremgår ligeledes af fast retspraksis, at den forpligtelse, som medlemsstaterne i medfør af traktatens artikel 5 (nu artikel 10 EF) har til at træffe alle almindelige og særlige foranstaltninger, som er egnede til at sikre opfyldelsen af de forpligtelser, som følger af fællesskabsretten, er bindende for alle myndigheder i medlemsstaterne, herunder — inden for rammerne af deres kompetence — domstolene.

39 I denne henseende bemærkes, at det tilkommer den nationale domstol i videst muligt omfang at fortolke den nationale lovgivning, den skal anvende, i overensstemmelse med fællesskabsretten (jf. Van Munster-dommen, præmis 34,

og i samme retning, dom af 13.11.1990, sag C-106/89, Marleasing, Sml. I, s. 4135, præmis 8).

40 Er en sådan overensstemmende fortolkning ikke mulig, er den nationale domstol forpligtet til at anvende fællesskabsretten i sin helhed og beskytte de rettigheder, som denne giver private, og den skal herved om nødvendigt undlade at anvende enhver bestemmelse, som under de foreliggende omstændigheder vil kunne føre til et resultat, som er i strid med fællesskabsretten (jf. analogt dom af 21.5.1987, sag 249/85, Albako, Sml. s. 2345, præmis 13 ff.).

41 Det bemærkes i den forbindelse, at såfremt en arbejdstager mister en social fordel eller denne begrænses blot som følge af, at der tages hensyn til, at hans ægtefælle modtager en ydelse af samme art i medfør af en anden medlemsstats lovgivning, i en situation, hvor tildelingen af denne sidste ydelse for det første ikke har medført en forhøjelse af familiens samlede indtægter, og for det andet er ledsaget af en tilsvarende nedsættelse af arbejdstagerens egen pension i medfør af lovgivningen i samme medlemsstat, er dette en hindring for arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet.

42 Et sådant resultat vil afholde EF-arbejdstagere fra at udøve deres ret til fri bevægelighed og er derfor en hindring for denne frihed, som er fastslået i traktatens artikel 48.

43 Det fremgår nærmere af sagen, at de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser om forbud mod samtidig udbetaling af pensionsydelser netop er blevet udarbejdet på grund af den mulige forhøjelse af familiens samlede indtægter, som kan følge af, at den forsikredes ægtefælle modtager en alderspension eller en pension til efterladte. Når dette er tilfældet, må de kompetente myndigheder nødvendigvis have et nøjagtigt kendskab til størrelsen af de ydelser, som såvel arbejdstageren som hans ægtefælle modtager.

44 Under disse omstændigheder er traktatens artikel 48 til hinder for, at de kompetente myndigheder blot uden videre nedsætter en arbejdstagers pension uden at undersøge, om den pension, som hans ægtefælle modtager, vil medføre en forhøjelse af familiens samlede indtægter.

45 De præjudicielle spørgsmål skal derfor besvares derved, at hvor de kompetente myndigheder anvender en lovbestemmelse, der

— fastsætter størrelsen af en gift arbejdstagers alderspension

— bestemmer, at størrelsen af denne pension nedsættes som følge af en pension, hans ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat, men

— fastsætter en undtagelse til forbuddet mod samtidig udbetaling af ydelser i tilfælde, hvor pensionen, som modtages andetsteds fra, er mindre end et vist beløb,

er traktatens artikel 48 til hinder for, at myndighederne nedsætter størrelsen af den pension, som en vandrende arbejdstager modtager, under hensyn til en pension, som arbejdstagerens ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat, når tildelingen af denne sidste pension ikke medfører en forhøjelse af familiens samlede indtægter.

Sagens omkostninger

46 De udgifter, der er afholdt af den belgiske regering, den nederlandske regering og Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Arbeidshof, Antwerpen, ved dom af 11. juli 1997, for ret:

Når de kompetente myndigheder anvender en bestemmelse, der

— fastsætter størrelsen af en gift arbejdstagers alderspension

— bestemmer, at størrelsen af denne pension nedsættes som følge af en pension, hans ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat, men

— fastsætter en undtagelse til forbuddet mod samtidig udbetaling af ydelser i tilfælde, hvor pensionen, som modtages andetsteds fra, er mindre end et vist beløb,

er EF-traktatens artikel 48 (efter ændring nu artikel 39 EF) til hinder for, at myndighederne nedsætter størrelsen af den alderspension, som en vandrende arbejdstager modtager, under hensyn til en pension, som arbejdstagerens ægtefælle modtager i medfør af en ordning i en anden medlemsstat, når tildelingen af denne sidste pension ikke medfører en forhøjelse af familiens samlede indtægter.

Rodríguez Iglesias	Edward	Sevón
Schintgen	Kapteyn	Gulmann
Puissochet	Jann	Ragnemalm

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 26. september 2000.

R. Grass — G.C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær — Præsident